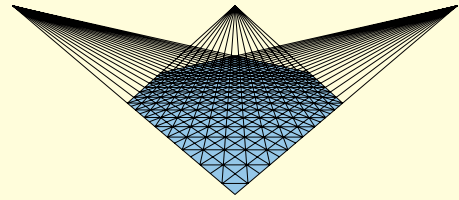

Nummer 29, maart 2006

Gewijzigde openingstijden studiezaal
Zeeuws Vlaanderen Nederlandsch!
Nieuw in Zeeland in Beeld
Bijzonder: De band van Brouwer
Schatten uit het Zeeuws Archief
Adres en openingstijden

Gewijzigde openingstijden studiezaal

Vanaf 1 april is het Zeeuws Archief niet langer alle zaterdagen geopend; slechts de eerste zaterdag van de maand kunnen bezoekers terecht in de studiezaal en de expositieruimte. De beperkte openstelling is een gevolg van noodzakelijke bezuinigingen. Roelof Koops, directeur van het Zeeuws Archief, vindt het jammer dat deze maatregel moest worden genomen: "We kunnen helaas niet anders. De afgelopen jaren is de huur van het gebouw gestegen, maar de huurbijdrage van het ministerie van OCW bleef daarbij jaarlijks structureel achter. We hebben daarom vorig jaar al moeten snijden in de organisatie – daarvan hebben onze bezoekers niets gemerkt. Maar nu ontkomen we er niet aan om de openingstijden van de studiezaal te beperken. We hebben gekozen voor de zaterdag omdat uit onderzoek blijkt dat die dag relatief weinig mensen de studiezaal bezoeken. Vanaf zaterdag 1 april 2006 zijn we nog slechts elke eerste zaterdag van de maand geopend. We bieden dan wel de volledige dienstverlening zoals op de doordeweekse dagen. Zo kunnen bezoekers die alleen op zaterdag kunnen komen toch gebruik blijven maken van de studiezaal. De openstelling op de eerste zaterdag van de maand geldt bovendien voor het hele jaar, dus ook voor de maanden juli en augustus."

Scheldevis met Oranjesaus

Zeeuwsch-Vlaanderen Nederlandsch!
bijna vergeten episode uit de geschiedenis

Een gezelschap van fanatieke patriotten zat in de zomer van 1919 in IJzendijke aan een bijzondere dis: Scheldevis met Oranjesaus en Anti-annexionistische Patrijzen met Pattistsaus. De aanwezigen verkeerden in een feestroes: hun anti-annexatiecomité had met succes gestreden tegen de Belgische plannen voor de annexatie van Zeeuws-Vlaanderen. De 28-jarige historicus Wesley Vermeere heeft over de anti-annexatiebeweging de documentaire *Zeeuwsch-Vlaanderen Nederlandsch!* gemaakt. Met archiefstukken uit het Zeeuws Archief laat hij een bijna vergeten episode uit de geschiedenis herleven. De documentaire is 19 april te zien in het Zeeuws Archief.

Het gaat om een stukje geschiedenis dat niet veel mensen kennen. "Zelfs veel inwoners wisten niet dat België na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) Zeeuws-Vlaanderen opeiste", vertelt Vermeere, zelf een geboren en getogen Zeeuws-Vlaming. Het land had grote oorlogsschade geleden en stelde niet alleen de oorlogvoerende partijen aansprakelijk, maar ook het neutraal gebleven Nederland. "België meende dat de Nederlandse neutraliteit vooral ten gunste was gekomen van Duitsland", verklaart Vermeere. "Bovendien verleende Nederland de Duitse keizer ook nog eens asiel." Naast Zeeuws-Vlaanderen >

Menukaart:
Archief J.N. Pattist,
inv.nr 5

aasde België op Limburg. Zelfs op internationaal niveau werd op de annexatie gezinspeeld: "Winston Churchill, minister in Groot-Brittannië, vond genoegdoening voor België in de vorm van grondgebied wel logisch. Nederland stuurde daarop een zware delegatie naar de vredesbesprekingen in Versailles, wat op zich best bijzonder is: een neutraal gebleven land dat deelneemt aan vredesbesprekingen".

Dominee Pattist

In Zeeuws-Vlaanderen kwam de bevolking in opstand tegen de Belgische plannen. Dominee J.N. Pattist uit Aardenburg richtte de anti-annexatiebeweging op en organiseerde manifestaties tegen de Belgische overname. De Zeeuwse en Zeeuws-Vlaamse volksliederen die in deze tijd werden geschreven, verwoordden de vaderlandse gevoelens. Het volk kwam spontaan in opstand, althans zo leek het. Vermeere laat zien dat het gebeuren zorgvuldig werd geregisseerd van bovenaf. "Dat gebeurde via Pattist: hij was behalve predikant ook Gedelegeerd Regeringscommissaris voor de Belgische Vluchtelingen in Zeeuws-Vlaanderen en Walcheren. Bovendien onderhield hij nauwe banden met de regering via de afgevaardigde van het district waarin Zeeuws-Vlaanderen viel." (Red.: Nederland kende destijds een kiesdistrictenstelsel).

Pattist was voor Den Haag de juiste man op de juiste plaats. Vermeere: "Hij begreep hoe hij de bevolking voor zijn anti-annexatiebeweging kon winnen: via predikanten en schoolmeesters. Zij bereikten veel mensen en hadden

daardoor veel macht". In de documentaire wordt Pattist tot leven gebracht door een acteur. Een scène opgenomen in de Sint Baafskerk in Aardenburg laat zien hoe hij mensen aansprak.

Uniek archiefmateriaal trof de historicus aan in het Archief J.N. Pattist in het Zeeuws Archief (toegangsnummer 100). "Dit archief bevat persoonlijke correspondentie, lijsten van handtekeningen, propagandamateriaal, kranten, foto's, en zelfs een menukaart van het anti-annexatiediner dat gehouden werd nadat België afzag van zijn eis. Het menu bestond onder andere uit Scheldevis met Oranjesaus en Anti-annexionistische Patrijzen met Pattistsaus", grinnikt Vermeere: "Zonder het Zeeuws Archief was de documentaire lang niet zo leuk geworden."

De pink van Wilhelmina

Koningin Wilhelmina stak de bevolking een hart onder de riem door een toer door Zeeuws-Vlaanderen te maken en demonstraties bij te wonen. De annexatie was voor haar onacceptabel. Vermeere: "Zij vergeleek het afstaan van het grondgebied met de amputatie van een lichaamsdeel, en wel haar pink. Weliswaar een klein lichaamsdeel, maar toch zeer vervelend om te missen." Vermeere kwam erachter dat van de koninklijke rondtoer een propagandafilm was gemaakt, die werd rondgestuurd aan ambassades. Tot zijn spijt heeft hij deze film, getiteld *Glorieus bezoek aan Zeeuws-Vlaanderen door Hare Majesteit de Koningin*, niet kunnen achterhalen. "Het lijkt erop dat alle kopieën verloren zijn gegaan."

Over Wilhelmina komt in de documentaire prof. mr. dr. Cees Fasseur aan het woord. Fasseur is vooral bekend door zijn tweedelige biografie van Wilhelmina. De jurist en historicus gaf college aan de Leidse universiteit, waar Vermeere een van zijn studenten was. Fasseur vindt archiefonderzoek van groot belang voor de geschiedenis, zoals hij tijdens zijn lezing op de Landelijke Archievendag in oktober 2005 in het Zeeuws Archief naar voren bracht.

Zeeuwsch-Vlaanderen Nederlandsch! is een productie van de filmmaatschappij Glory Days van Vermeere, die zelf de research, het script en de regie verzorgde. Het camera- en montagewerk was in handen van Rieks Soepenbergh. De film werd mede mogelijk gemaakt door de Euregio Scheldemond. Vermeere richt zich met Glory Days op de verbeelding van de geschiedenis, van regionale geschiedenisprogramma's tot internationale historische documentaires. De jonge filmmaker hoopt binnenkort van zijn films te kunnen bestaan; tot die tijd blijft hij parttime receptionist bij een Haags advocatenkantoor.

Vertoning

De documentaire *Zeeuwsch-Vlaanderen Nederlandsch!* gaat in première op 7 april 2006 in het Ledeltheater in Oostburg en maakt daarna een toer door Zeeuws-Vlaanderen en België. De voorstellingen zijn vrij te bezoeken. De film is te zien in het Zeeuws Archief op woensdag 19 april 2006. Van 14.00 tot 16.00 uur wordt de documentaire, die circa een half uur duurt, doorlopend vertoond. 's Avonds is er om 19.00 uur in het Zeeuws Archief een ontvangst en een inleiding door filmmaker Wesley Vermeere die na afloop vragen van het publiek zal beantwoorden. U bent van harte welkom om de voorstellingen bij te wonen.

Expositie *Schatten uit het Zeeuws Archief*

Topstukken uit het Zeeuws Archief zijn het onderwerp van de nieuwe expositie die te zien is vanaf donderdag 13 april 2006. De tentoonstellingskelders met hun middeleeuwse muren fungeren dan als echte schatkamers voor deze hoogtepunten uit de collecties van het Zeeuws Archief. Te zien zijn archiefstukken en voorwerpen die vanwege hun vorm, inhoud of betekenis bijzonder zijn. Zo is het oudste stuk uit de collectie tentoongesteld, een perkamenten akte uit 1189, waarin de bisschop van Utrecht aan de inwoners van Hoogelande toestemming geeft een kapel te bouwen. De parochianen hadden daarom gevraagd omdat zij telkens overvallen werden tijdens hun kerkgang naar Middelburg. Uiteraard ontbreekt Veere's belangrijkste archiefstuk niet: de perkamenten akte waarin Maximiliaan van Oostenrijk in 1551 een vergulde beker schenkt aan de stad Veere. De beker, die in het stadhuis van Veere te zien is, wordt nog steeds gebruikt als de regerend vorst het stadje bezoekt. De tentoongestelde archiefstukken zijn heel verschillend: documenten, charters, manuscripten, handschriften, boekdrukkunst, tekeningen, vrije en toegepaste grafiek en topografie maken er allemaal deel van uit. Ook het medium film komt aan de orde. Zo worden op veler verzoek nog een keer de bijzondere kleurenopnamen van de Watersnoodramp in 1953 getoond.

Voorts zijn curieuze archiefstukken te bewonderen: een boekband waarin kleine boekjes verstopt zitten, omdat zij werden gebruikt ter versteviging van de band, een duivenpoot uit de Tweede Wereldoorlog en het allerkleinste boekje dat in het Zeeuws Archief berust.

Verder gaat de expositie in op de belangrijke taak die is weggelegd voor de afdeling Restauratie en Behoud. Er wordt ruim aandacht geschonken aan de verschillende manieren waarop deze afdeling de archiefstukken in een zo optimaal mogelijke conditie brengt en houdt. De tentoonstelling is te zien tot en met 11 november 2006.

Familie- en dagboek door Hendrik Brouwer, 1802 - 1818. Archief van de familie Brouwer. Toegangsnummer 1753, inv.nr 1

BIJZONDER: de band van Brouwer

Te zien tijdens de expositie *Schatten uit het Zeeuws Archief* is de band van Hendrik Brouwer, een buitengewoon voorbeeld van de bijzondere documenten die een familiearchief kan bevatten. Hendrik Brouwer (1769-1837) was wijnkoper in Middelburg. In een grote boekband met een leren omslag noteerde hij de gebeurtenissen uit zijn tijd. Hij maakte een stamboom van zijn familie en hield er een dagboek in bij.

Naast triviale gebeurtenissen, zoals bezoeken aan familie, mededelingen van geboorte, huwelijk, overlijden en ziekte, biedt het boek een uniek kijkje in het Middelburg tijdens de Franse bezetting. Brouwer beschrijft zijn afkeer van de Bataafse omwenteling in 1795, de gebeurtenissen tijdens de inval der Engelsen in 1809, het bezoek van koning Lodewijk aan Middelburg, waarbij hij aanwezig was, zijn ternauwernoodse ontsnapping aan de dood door een verdwaalde kogel uit een Frans geweer en de opening van het nieuwe havenkanaal door koning Willem I in 1817. Naast een vlotte pen beschikte Hendrik Brouwer ook over een vaardige tekenhand. Prachtige portretten van zijn familieleden sieren het boek en tussen de dagboekantekeningen zijn tekstgerelateerde miniatuurtjes getekend. Brouwer geeft met dit boek een sfeervolle schets van zijn tijd "tot versterking van onse memorie en ter gedagtenisse voor de posteriteit" (nageslacht).

Vrijwilligers en militairen leggen een nooddam aan na de overstromingen in de Wilhelmspolder in de buurt van Walsoorden. ZI-P-08898

Nieuw in Zeeland in Beeld

De online beeldcatalogus *Zeeland in Beeld* is uitgebreid met ruim 9500 prentbriefkaarten uit de beeldatlas *Zelandia Illustrata* van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (KZGdW). Daarmee staat nu de complete collectie prentbriefkaarten van het KZGdW online. De toegevoegde exemplaren dateren uit 1890 – 1960 en bevatten dorps- en stadsgezichten en beelden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, watersnooden en de Zeeuwse streekdrachten.

Bijzonder is het beeldverslag in prentbriefkaarten van de watersnoodramp van 1906. Honderd jaar geleden, in de nacht van 12 op 13 maart 1906, overstroomde het oosten van Zeeland, in totaal circa 4800 hectare. Getroffen werden Tholen, het oostelijk deel van Zuid-Beveland en Oost-Zeeuws-Vlaanderen. Maar ook Vlissingen liep onder water.

De ramp gebeurde doordat het hoogwaterpeil in de Ooster- en de Westerschelde in het oosten veel hoger was dan bij de monden en het laagwaterpeil veel lager. Door een stormachtige noordwestenwind en hevige sneeuwstormbuien werd steeds meer zeewater de Wester- en Oosterschelde opgestuwd. De combinatie van het hoge waterpeil en de hevige golfslag veroorzaakt door de storm was noodlottig: meer dan 25 polders overstromden. Direct na de watersnoodramp werden er prentbriefkaarten uitgegeven en zelfs een gelegenheidsuitgave, het *Herinneringsalbum Watersnood Zeeland 12 en 13 maart 1906*. Dit album met 112 prentbriefkaarten is te vinden in het archief van de Familie Wagtho (toegangsnummer 316), inv.nr 112.

Zeeland in Beeld is de online beeldcatalogus van het Zeeuws Archief, te vinden onder 'afbeeldingen' op www.zeeuwsarchief.nl. Via dit systeem kunt u gedigitaliseerde afbeeldingen opzoeken en bekijken uit de vele collecties en archieven die het Zeeuws Archief in beheer heeft. Van de meer dan 120.000 in het Zeeuws Archief aanwezige portretten, foto's, prentbriefkaarten zijn er inmiddels 18.028 online te bekijken. Om de nieuw toegevoegde afbeeldingen te bekijken, selecteert u bij 'collectie' de categorie 'Zelandia Illustrata prentbriefkaarten'.

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094.
E-mail info@zeeuwsarchief.nl, website www.zeeuwsarchief.nl

Attentie Met ingang van zaterdag 1 april zijn de studiezaal en de expositieruimte geopend van dinsdag tot en met vrijdag en elke eerste zaterdag van de maand, van 9.00 tot 17.00 uur. De expositieruimte is ook op maandag van 9.00 tot 17.00 uur te bezoeken.

Attentie Het archief is gesloten op maandag 17 april (Tweede Paasdag), vrijdag 5 mei (Bevrijdingsdag), donderdag 25 mei (Hemelvaartsdag) en maandag 5 juni (Tweede Pinksterdag).

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.